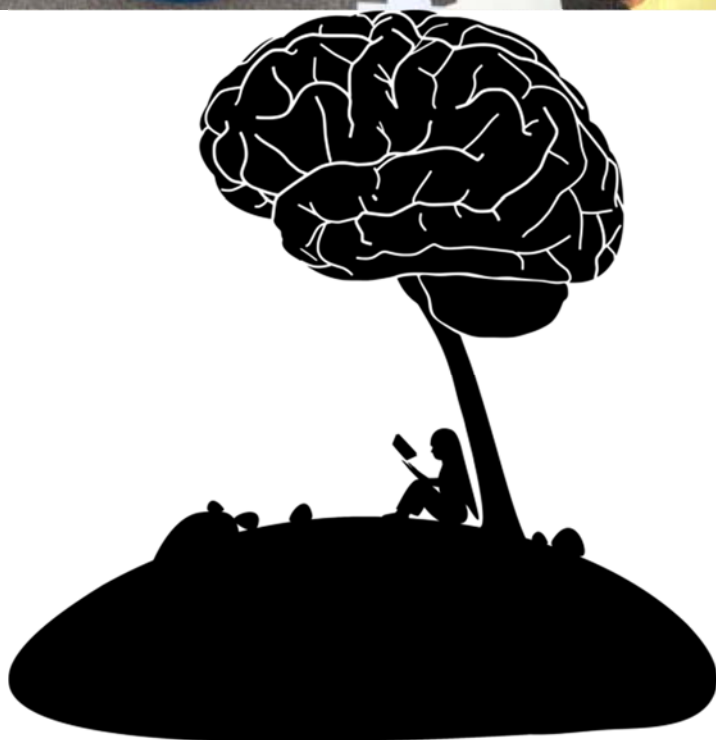

“Προσέλκυση ή διαρροή εγκεφάλων;”

“Δεν χρησιμοποιώ μόνο τα μυαλά που έχω, αλλά και όσα μπορώ να δανειστώ.”- Woodrow Wilsonⁱ

Ως μία από τις τέσσερις θεμελιώδεις ελευθερίες που εγγυάται το δίκαιο της ΕΕ, η ελεύθερη διακίνηση των εργαζομένων, σύμφωνα με το άρθρο 45, εγγυάται σε κάθε πολίτη της ΕΕ το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας, σπουδών και εργασίας σε άλλο κράτος μέλος. Από την ευρωπαϊκή προοπτική, το γεγονός ότι οι άνθρωποι είναι σε θέση να συνεχίσουν χωρίς εμπόδια τις ευκαιρίες εκπαίδευσης και απασχόλησης πέρα από τα σύνορα - δημιουργώντας κατά συνέπεια μεγαλύτερο ατομικό και συλλογικό πλούτο - θεωρείται συνήθως ευεργετικό. Αλλά είναι τα αποτελέσματα αυτής της θεμελιώδους ελευθερίας θετικά για όλους, ή μήπως για κάποιους υπάρχει ένα τίμημα;

Πολλοί Ευρωπαίοι πολίτες ασκούν το δικαίωμα κινητικότητας. Την 1η Ιανουαρίου 2015, σύμφωνα με την EUROSTAT, 18,5 εκατομμύρια άτομα γεννήθηκαν σε διαφορετικό κράτος μέλος της ΕΕ από τη χώρα καταγωγής τους. Η Γερμανία (4 εκατομμύρια), το Ηνωμένο Βασίλειο (3,1 εκατομμύρια) και η Γαλλία (2,2 εκατομμύρια) έλαβαν τους περισσότερους μετανάστες της ΕΕ, ενώ η Πολωνία (0,2 εκατομμύρια), η Ρουμανία (0,1 εκατομμύρια) και η Βουλγαρία (0,04 εκατομμύρια).

Αυτά τα στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι στην Ευρώπη οι ροές κινητικότητας κυριαρχούν κυρίως από ανατολή προς δύση, με συνέπειες τόσο για τις χώρες αποστολής όσο και για τις χώρες υποδοχής. Για τις χώρες αποστολής υπάρχει απώλεια παραγωγικού δυναμικού, φορολογικό εισόδημα και ειδικευμένοι εργαζόμενοι που θα πλήρωναν το κόστος των συστημάτων δημόσιας υγείας και κοινωνικής ασφάλισης. Αντίστροφα, τα οικονομικά οφέλη της ελεύθερης κυκλοφορίας συγκεντρώνονται σε μεγάλο βαθμό στα κράτη της Δυτικής Ευρώπης που αποκομίζουν τα οφέλη των προηγούμενων επενδύσεων στην εκπαίδευση των μεταναστών που εισέρχονται στη χώρα τους.

Οι πολιτικές σε πολλούς τομείς έχουν αντίκτυπο στην κινητικότητα και το κοινωνικό περιβάλλον αποτελεί βασικό λόγο για τις μετατοπίσεις πληθυσμού. Η έλλειψη ευκαιριών και η οικονομική ύφεση συχνά συμβάλλουν ως παράγοντες ώθησης στην μετακίνηση του ανθρώπινου κεφαλαίου, ενώ οι χώρες υποδοχής προσφέρουν συνήθως μια πιο ανεπτυγμένη οικονομία και καλύτερες συνθήκες διαβίωσης.

Και ενώ οι κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες είναι δύσκολο να βελτιωθούν βραχυπρόθεσμα, οι εκπαιδευτικές πολιτικές, και ιδίως οι πολιτικές για την κινητικότητα των φοιτητών, θα μπορούσαν να αποτελέσουν το σημείο όπου θα φυτευτούν οι σπόροι της μελλοντικής κινητικότητας στην αγορά εργασίας. Το 2011, το Συμβούλιο Υπουργών Παιδείας ενέκρινε μια [σύσταση](#), σύμφωνα με την οποία **η μαθησιακή κινητικότητα, δηλαδή η διακρατική κινητικότητα με σκοπό την απόκτηση νέων γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων, είναι ένας από τους θεμελιώδεις τρόπους με τους οποίους οι νέοι μπορούν να ενισχύσουν τη μελλοντική τους απασχολησιμότητα [...]**. Οι Ευρωπαίοι που μετακινούνται ως νέοι σπουδαστές είναι πιο πιθανό να μετακινηθούν και ως εργαζόμενοι αργότερα στη ζωή. Η μαθησιακή κινητικότητα μπορεί να καταστήσει τα συστήματα και τα ιδρύματα εκπαίδευσης και κατάρτισης πιο ανοιχτά, πιο ευρωπαϊκά και διεθνή, πιο προσιτά και πιο αποτελεσματικά.

Η σύσταση προσδιορίζει μια άμεση σχέση μεταξύ σπουδών στο εξωτερικό και της υψηλότερης τάσης για μετανάστευση και διαμονή στο εξωτερικό. Αξίζει να σημειωθεί ότι εκτός από το λογικό της υπόθεσης, η σχέση σπουδών, διαμονής και εργασίας στο εξωτερικό τεκμηριώνεται και από στατιστική έρευνα.

Ενώ το ποσοστό των πτυχιούχων σε άλλες χώρες της Ευρώπης δεν είναι δραματικό, ο [πίνακας αποτελεσμάτων](#) για την κινητικότητα, του Δικτύου ΕΥΡΥΔΙΚΗ, αποκαλύπτει ότι όσο υψηλότερο είναι το εκπαιδευτικό επίπεδο, τόσο μεγαλύτερο είναι το ποσοστό των φοιτητών που αποφοιτούν στο εξωτερικό. Σε επίπεδο ΕΕ, ενώ το 8,5% των φοιτητών διδακτορικών σπουδών απέκτησαν το διδακτορικό δίπλωμα στο εξωτερικό, μόνο το 4% έχουν λάβει μεταπτυχιακό δίπλωμα σε άλλη χώρα και 2,4% το πρώτο πτυχίο με εξαίρεση την Κύπρο, Λετονία, Αυστρία, Σλοβακία, Σλοβενία και Νορβηγία.

Το ακαδημαϊκό προσωπικό σε πολλές χώρες επίσης μετακινείται. Άλλη [πρόσφατη έκθεση](#) του Δικτύου ΕΥΡΥΔΙΚΗ δείχνει ότι χώρες όπως η Δανία, η Γερμανία, η Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο έχουν ένα σημαντικό μερίδιο ξένων πολιτών στο ακαδημαϊκό προσωπικό τους, αναπαράγοντας έτσι το πρότυπο μετανάστευσης Ανατολής-Δύσης που παρατηρείται για την κινητικότητα των σπουδαστών.

Θα μπορούσε η πιθανότητα της «διαρροής εγκεφάλων» να έχει συνέπειες στη χάραξη της εκπαιδευτικής πολιτικής; Θεωρητικά, οι χώρες που αντιμετωπίζουν τέτοια διαρροή, θα πρέπει να ενεργούν για να αντισταθμίσουν με διαφορετικούς τρόπους την απώλεια των υψηλά ειδικευμένων φοιτητών, αποφοίτων και ακαδημαϊκών. Θα μπορούσαν, για παράδειγμα, να ενθαρρύνουν την εισερχόμενη κινητικότητα και τη μετανάστευση, καθιστώντας τα δικά τους εκπαιδευτικά συστήματα πιο ελκυστικά, με περισσότερα προγράμματα να ανοίγονται σε ευρέως ομιλούμενες γλώσσες. Αυτό θα μπορούσε επίσης να προσελκύσει τους πολίτες τους μετά από μια περίοδο στο εξωτερικό.

Ωστόσο, ορισμένοι υποστηρίζουν ότι η κινητικότητα θα μπορούσε να οδηγήσει τόσο τις χώρες αποστολής όσο και τις χώρες υποδοχής στον περιορισμό των επενδύσεων για την εκπαίδευση. Οι χώρες υποδοχής μπορούν να θεωρήσουν ότι, εφόσον ένα μέρος των ανθρώπινων κεφαλαιακών τους απαιτήσεων θα καλυφθούν από το εξωτερικό, μπορούν να εξοικονομήσουν χρήματα στις εσωτερικές τους υποθέσεις. Εν τω μεταξύ, οι χώρες αποστολής ενδέχεται να αισθάνονται την τάση να μειώνουν τις δαπάνες, γνωρίζοντας ότι το πιο λαμπρό και καλύτερο ανθρώπινο κεφάλαιο θα μεταναστεύσει. Υφίσταται επίσης ότι η χαμηλή ποιότητα του ίδιου του εκπαιδευτικού συστήματος μπορεί να προκαλέσει διαρροή εγκεφάλων, και συνεπώς οι χώρες θα χρειαστεί να επενδύσουν περισσότερο για την αντιμετώπιση αυτού του αποτελέσματος.

Σαφώς η ελεύθερη διακίνηση είναι ένα πολύπλοκο ζήτημα που μπορεί να μην δημιουργεί πάντοτε επικερδείς καταστάσεις. Ενώ πολλοί τείνουν να επικεντρώνονται στις πολυάριθμες θετικές πτυχές της κινητικότητας των σπουδαστών και του ακαδημαϊκού προσωπικού, ίσως υπάρχει επίσης ανάγκη να αναλυθούν τα αντικρουόμενα εθνικά συμφέροντα των χωρών αποστολής και υποδοχής. Η ΕΕ μπορεί να διαδραματίσει κάποιο ρόλο στην άμβλυνση των μειονεκτημάτων της εσωτερικής ευρωπαϊκής μετανάστευσης - παραδείγματος χάρη μέσω της ανάπτυξης αντισταθμιστικών μέτρων για εκπαιδευτικές επενδύσεις σε χώρες που χάνουν ανθρώπινο κεφάλαιο. Αυτό με τη σειρά του, θα μπορούσε να ενθαρρύνει πιο δίκαιες ευκαιρίες μαθησιακής κινητικότητας για όλους τους νέους.

Συγγραφείς: Lars Bo Jakobsen και David Crosier, Εκτελεστικός Οργανισμός Εκπαίδευσης, Οπτικοακουστικών Μέσων και Πολιτισμού της ΕΕ

Μετάφραση στα Ελληνικά, Εθνική Μονάδα ΕΥΡΥΔΙΚΗ

Eurydice

Better knowledge for better education policies

i

Thomas Woodrow Wilson (1856-1924), εικοστός όγδοος Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών